

Skånsk Fremtid

NR. 71 - FORÅR 2018

EGTVEDPIGE FRA SKAANE?

Ved Skaanes østkyst ligger de gammeldanske herreder Gers og Albo. Gers grænser i nordøst til Villands herred, hvor Helge å er grænseflod. Tolkningen af navnet Gers er behandlet på forsiden af Skånsk Fremtid nr. 70 (efterår 2017). Michael Lerche Nielsen fra Nordisk Forskningsinstitut ved Københavns Universitet har (april 2018) været behjælpelig med tolkningen af herredsnavnet Albo, hvorved han bl.a. har benyttet sig af Bertil Ejders bog 'Skånes ortnamn' fra 1958. I *Necrologium Lundense* ca. 1120 kaldes herredet Alsmarc. Sidsteleddet betegner et grænseområde, mens forleddet al- formentlig henviser til træbetegnelsen el (lat. *alnus*). Elletræer vokser nær vand.

Det vandløb, der ligger på grænsen mellem de to herreder (Gers i nord og Albo syd herfor), kaldes nu nær udløbet i havet for Juleboda åen. Det er en forlængelse af Hørrød åen (Hörrödsån) og Agusa bækken. Samlet set er dette vandløb formentlig den gamle grænse mellem Gers og Albo herreder - omgivet af elletræer, især ved det havsnære udløb. Sådan ville man kunne forestille sig oprindelsen til navnet Als-mark. Siden synes herredsnavnet så at være forkortet fra Alsmark-bo til Albo.

De to herreder har begge østgrænse ud til Hanø bugt, opkaldt efter øen Hanø, der når en højde af 60 meter. I Kong Valdemars Jordebog (afskrift ca. 1300) skrives øen Ønæghøhæ (Ønehøje, dvs. den høje ø). Dette ord kan så være afkortet til Hanø. Måske.

Horsten Linderødåsen (Linderödsåsen), der under istidsmorænen består af granit og gnejs, overgår mod syd i Brösarp nordre bakker (se foto, sept. 2017). Stednavnet Brösarp er ifølge Ejder/1958 belagt i formen Brysethorp (1274), Brusathorp (1331; afskrift 1494) m.v. Forleddet er et mandsnavn, Bruse, der egentlig betyder (gedde)buk (vestnordisk *brúsi*), nævnt på flere runesten. Brösarp er således 'Bruses udflyttergård'. Navnet Bruse er også kendt fra eventyret om 'de tre bukke Bruse'.

Brøserup (Brösarps) nordre bakker er meget særprægede efter danske forhold; og Per Möller fra den geologiske afdeling ved Lunds Universitet forklarer

Brøserup nordre bakker, østlige Skaane

(maj 2018), at bakkerne er dannet af det sand, som smeltvand ved afslutningen af sidste istid har afsat under havoverfladen i den baltiske isø.

Om flytteblokken af granit nær Huarød på Linderødåsen (-horsten) vest for Dejbjerg / Degeberga (se foto; sept. 2017) skriver han, at isen formentlig har transporteret den til sin nuværende placering fra det nordlige Skaane eller fra Småland.

Geologien på og nær Linderødåsen (-horsten) spænder over flere geologiske epoker.

Strontium

Karin M. Frei fra Nationalmuseet i København arbejder med strontium-isotop målinger på materiale fra ældre bronzealder. Hun har bl.a. undersøgt tand- og hår-rester fra Egtved og Skrydstrup pigerne og konstateret, at disse må være vokset op uden for de nuværende danske statsgrænser (Bornholm undtaget). Dette blev i en udsendelse i statsfjernsynet forsnævret til, at Egtvedpigene var importeret fra Sydtykland - uden af alternative muligheder nævntes. Foranlediget heraf skrev Foreningen Skånsk Fremtids formand, Knud J. Holdt, til Karin M. Frei (se inde i bladet side 7), hvor han bl.a. spurgte, om der var taget strontium-isotop prøver fra de skånske lande. Karin M. Frei svarede (december 2017):

"Tak for dine spørgsmål vedrørende strontium-isotop analyserne på humant materiale fra egekiste gravene fra Egtved og Skrydstrup. Når vi bruger

strontium-isotop metoden til at finde ud af, om gravlagte mennesker er lokale, har vi i grove træk brug for to input:

1) Humant materiale og specifikt tand-emalje (eller pars petrosa) fra de gravlagte mennesker. Isotop forholdene ($87\text{Sr}/86\text{Sr}$) i prøverne afhænger af menneskets kost og repræsenterer forskellige tidsrum i et menneskes liv. Tænder repræsenterer perioder i opvæksten (afhængig af, hvilken tand der analyseres), hvorimod hår repræsenterer den seneste tid (afhængig af hårets længde).

2) Strontium-isotop baseline for den biotilgængelige del (altså intervallet), som karakteriserer området på det sted, hvor individet er blevet fundet. Biotilgængeligt betyder, at det indgår i fødekæden. Et områdes strontium-isotop interval bestemmes af geologien og strontium kredsløbet i biosfæren. Baselines laves ofte på planter, vand og jord.

Vi matcher derefter strontium-isotop forholdet fra fx tand-emaljen med områdets baseline. Herved kan vi tolke ud fra resultaterne, om det gravlagte menneske har tilbragt dele af sin barndom i et område med et strontium-isotop interval, som matcher eller falder inden for områdets baseline.

Det er vigtigt at påpege, som du også selv fremfører, at strontium-isotop værdier ikke i sig selv giver en facitliste på ikke-lokale menneskers opvækst områder, da forskellige geografiske områder kan have ens geologi. Derfor er det essentielt at samarbejde med

Granit-sten på Linderød-åsen

arkæologerne og andre faggrupper for at pege på specifikke områder. Hver især leverer vi en brik til forhistoriens puslespil, og herudfra kommer vi i fællesskab med det mest kvalificerede bud på et potentielt opvækst område - på baggrund af den til enhver tid eksisterende viden. Dette påpeger vi også i både Skalk-artiklen og de videnskabelige publikationer om Skrydstrup og Egtved.

Med hensyn til dine spørgsmål om helt specifikke områder i Skåne er det derfor ikke muligt for mig på stående fod at pege på nogen af de steder, du omtaler i din mail. Sydsverige har en meget kompleks geologi, der både kan give samme og højere strontium-isotop værdier end det nuværende Danmark, og dele af Sydsverige kan derfor være potentielle opvækst områder for kvinderne fra Egtved og Skrydstrup. Der er ikke endnu lavet baselines for Skåne, men vi arbejder for tiden på det.

Strontium-isotop analyserne på kvinderne fra Egtved og Skrydstrup viser, at de to kvinder ikke er vokset op i det nuværende Danmark (Bornholm undtaget), samt at de ikke er fra samme sted. Hvis man ser isoleret på strontium-isotop værdierne, kunne de potentielt begge være fra Sydsverige, men altså ikke fra samme sted. Karin M. Frei, forskningsprofessor, miljøarkæologi og materialeforskning."

Måske vil fremtidige målinger vise, at Egtvedpigene kan være kommet fra Skaane, der ligger i overkommelig sejl-afstand fra Vejle ådal.